

Xoş gəlmisən,

Yeni il bayramının tarixi

Bu bayramın yaranmasının azı 25 əsrlik tarixi var. İlin dəyişməsinə bayram etmək adəti ilk dəfə qədim Mesopotamiyada yaranıb. Eramızdan əvvəl IV minilliyin sonunda Şumer, Babilistan, Assuriya kimi bu günümüzə

qədər gəlib çatan mədəni irsiylə hələ də bizi heyrləndirən mədəniyyət mərkəzləri burada təşəkkül tapıb. Tarixçi alimlərin fikrincə, məhz həmin dövrdə burada Yeni ilin gəlişi ilk dəfə bayram edilib.

Martın axırında Dəclə və Fərat çaylarında suyun səviyyəsi artanda əkin-biçin işləri başlayarmış. İnsanlar yeni ilin gəlişini də elə o zaman qeyd etmişlər. 12 gün ərzində təntənəli mərasimlər davam edərmiş. Xeyir tanrısı Mərdükün şər qüvvələr və ölüm üzərində hakimiyyəti başlayarmış. Bütün məhkəmə işləri, cəzalar təxirə salınarmış. Həmin dövrə aid gil kitabələrdən birinin üzərində yazılmış mətne görə, bu bayramda "qul ağaya çevrilmiş". Yeri gəlmişkən, "Karnaval" sözü babil dilindən tərcümədə "gəmi-dəniz" deməkdir. Bu da Mərdükün Dəclədə üzməsilə bağlı ayinlərdən gələn ifadədir. Bayram günlərindən birində Mərdükün dəhşət ilahəsi, ilanbaşı Tiamatla döyüşü səhnəsi canlandırılmış. Nəticədə, əlbəttə ki, Mərdükün qalib gələr-

miş. Babilistan əsirliyində olan yəhudilər Yeni il bayramı ənənəsini babillərdən öyrənərək sonradan onu yunanlara ötürüblər. Yunanlar vasitəsilə isə bu ənənə Qərbi Avropaya yayılıb.

Başqa bir mənbəyə görə, Qədim Şərqdə hələ İran dövlətinin yenidən yaranmağa başladığı dövrdə iranlıların artıq təqvimləri var imiş. Onlar bilirmişlər ki, ilin bir günü var ki, həmin gün ən qısa gündüz ən uzun gecəylə növbələşir. Və bu gündən sonra həyatverici Günəş səmada get-gedə daha çox bərq vurur, təbiət oyanmağa başlayır və həyat cansıxıcı qış - yeni ölüm üzərində qələbə çalır. Qədim hindlilər və farslar müasir təqvimlə dekabrın 22-nə təsadüf edən həmin günü "Günəş qapısı" adlandırmışlar.

Yanvar (latınca «Yanvarus») qədim Roma ilahisi Yanusun şərəfinə adlandırılmışdır. Qriqori təqvimində ilin 1-ci ayıdır. Qriqori təqvimini 1582-ci ildə qəbul edil-

mişdir. Rusiyada I Pyotrun fərmanına əsasən Yuli təqviminə keçilmişdir. Həmin fərmana görə yanvarın 1-i - İsa peyğəmbərin təvəllüd günü ilin əvvəli kimi qəbul edilmiş və XVIII əsr 1701-ci il yanvarın 1-dən başlanmışdır.

1918-ci ildə Sovet Rusiyası hökumətinin başçısı V.İ.Leninin imzaladığı dekretlə Qriqori təqvimini qəbul edilmişdir. Beləliklə, Qriqori və Yuli təqvimləri arasında XX əsrdə 13 günə bərabər olan fərq aradan qaldırılmışdır. 1918-ci il yanvarın 31-dən sonrakı gün fevralın 13-ü hesab edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasında illərin hesablanması üçün əvvəlki kimi, yenə Qriqori təqvimindən istifadə olunur. Buna müvafiq olaraq, yanvarın 1-i istirahət günü kimi qeyd edilir. 2006-cı ildən başlayaraq, yanvarın 1 və 2-si bayram günləri hesab edilir və iş günü olmayan istirahət günləri kimi qeyd olunur.

Planetimizdə neçə Yeni il bayramı var?

Əvvəlcə, Yeni ili, ənənəvi olaraq, dekabrın 31-dən yanvarın 1-nə keçən gecə qarşılayanlardan başlayaq: bunlar MDB məkanı ölkələri, Avstraliya, Şotlandiya, İtaliya, Avstriya, Yaponiya, Ru-

nə keçən gecə qarşıladığımız sevimli Novruz bayramı gəlir. Novruz Əfqanıstan, İran və Pakistanda, Orta Asiya respublikalarında və ölkəmizdə qeyd olunur. Növbəti gün, martın 22-də Yeni il Hindistanı haqlayır. Qeyd etmək lazımdır ki, Hindistanda Yeni il kimi qeyd olunan səkkiz tarix var.

Aprelin 1-də - zarafatlar və oyunlar günündə Yeni ili Birmada qarşılayırlar.

Aprelin 13-də

miniya, Kanada, ABŞ, Finlandiya və bir çox başqa ölkələrdir. Bunun ardınca Yeni il yanvarın 14-də Yunanıstana qonaq gəlir və Müqəddəs Vasili günü adlanır. Uşaqlar çəkmələrini səxavətli Vasilinin onların içinə hədiyyə qoyacağı ümidi ilə sobanın yanına qoyurlar və arzularına çatırlar.

Sonra Ay təqviminə uyğun Yeni il gəlir. Onun dəqiq tarixi yoxdur, çünki yazın ilk təzə Ayı (hilal) çıxanda qeyd olunur. Ay təqvimi ilə Yeni il bayramını Çində, Malayziyada, Vyetnamda, Sinqapurda, Koreyada, Monqolustanda və Asiyanın buddizmə sitayiş edən digər ölkələrində keçirirlər.

Müsləmanların Hicri təqvimi ilə Yeni il birinci ayın ilk günü daxil olur. Bu tarix hər il dəyişir.

Daha sonra hər il gecə ilə gündüzün bərabərleşdiyi gün - martın 21-dən 22-

Yeni il Şri-Lankaya və Nepala, 14-də isə Laosa gəlir.

Mayya tayfaları Yeni ili iyulun 16-da qeyd edirdilər.

Cibuti və Nigerdə Yeni ili avqust ayında, Suriyada sentyabrın 1-də, Efiopiyada sentyabrın 11-də, Qambiyada oktyabrın 7-də, Yəməndə noyabrın 18-də, Okeaniyada və Havay adalarında noyabrın ortalarında qarşılayırlar.

Yəhudilər Yeni ili (Roş xa-Şana) Tişrey (sentyabr) ayının 1-ci və 2-ci günü qeyd edirlər.

Oktyabrın 31-dən noyabrın 1-nə keçən gecə Hellouin (Samayna) adı ilə məşhur olan kelt Yeni ilini Şotlandiya, İrlandiya və Men adasında qarşılayırlar.

Yeni il nə vaxt bayram etmək başlıca şərt deyildir. Əsas odur ki, qarşıdan gələn hər Yeni il insanlara xoşbəxtlik bəxş etsin.

Həyat rəmzi olan yolkanın bəzənməsi hansısa bir dinlə bağlı deyil.

Yeni il bayramını al-əlvan, bərlibəzəkli yolkasız təsəvvür etmək qeyri-mümkündür. Əlbəttə, bu yolka təbii küknar ağacından olsa daha gözəl olardı. Amma təbiəti qorumaq xatirinə süni yolkalara da keçinmək olar. Bəs Yeni il bayramında yolka bəzəməyinin mənası nədir?

məşhurlaşılıb.

Hazırda hər bir xalqın özünəməxsus yolka bəzəmək adəti var. Onlardan bir neçəsi aşağıdakı kimidir:

Mexiko - Bu ölkədə ən məşhur yeni il bəzəyi İsa peyğəmbərin doğulmasını əks etdirən kompozisiyadır.

Qvatemala - Burada da əhali əsasən İncildən olan səhnələr əks edilmiş bəzəklərdən istifadə edirlər. Bəzədilən yolkanın altına uşaqlar üçün hədiyyələr

Yolka bəzəmək ənənəsi haradan gəlir?

Çoxları yolka bəzəmək ənənəsini də xristian dini ilə əlaqələndirir. Əslində isə, həyat rəmzi olan yolkanın bəzənməsi tarixi xristianlıqdan əvvəl başlayıb və hansısa bir dinlə bağlı deyil. Hələ miltaddan çox-çox əvvəl qədim Misirin sakinləri dekabrın ən qısa günlərində yaşıl palma ağaclarını evlərinə gətirirdilər. Bu, həyatın ölüm üzərində qələbəsinin rəmzi idi. Romalılar isə əkin Allahının şərəfinə evlərini yarpaqlarla bəzəyirdilər. Orta əsrlərdə qırmızı almalarla bəzədilmiş həmişəyaşıl ağaclar dekabrın 25-də qeyd edilən Adəm və Həvva bayramının rəmzi idi. Yeni il yolkası haqqında ilk yazılı məlumat XVI əsrə təsadüf edir. Həmin mənbələrə görə, o vaxt Alman şəhəri olan Strasburqda Yeni il gecəsi həm kasıb, həm də adlı-sanlı zadəgan ailələrində şam ağacları rəngli kağızlar, meyvələr və şirniyyatla bəzədilirmiş. Vaxt keçdikcə bu adət bütün Avropaya yayılıb. Amerikaya yolkanı burada məskunlaşan almanlar gətiriblər. 1851-ci ildə burada ilk dəfə təntənəli şəkildə yolka fənerlərinin yandırılması mərasimi keçirilib. O vaxtdan hər il Yeni il bayramında Ağ evin qarşısında bu mərasim keçirilir. Beləcə yolka bütün dünyada

qoyulur.

Qrelandiya - İqlimindən asılı olaraq burada şam ağacı bitmir. Amma bu sakinlərə yeni il yolkasız qarşılamağa mane olmur. Kənardan gətirilən ağac əl-əlvan bəzədilir. Adətən bəzək əşyası kimi şamlardan və əlvan lentlərdən istifadə edilir.

Braziliya - Bu ölkə bayramı isti havada qeyd edir. Bunun üçün də yolka ağ pambıqla bəzədilir. Bu mülayim havada qar effekti yaratmaq üçün nəzərdə tutulub.

İrlandiya - Ölkədə yeni ildə qış əsl üzünü bol qar və kəskin şaxta ilə göstərir. İrlandiyalılar yolkaclarını isti rəngli oyuncaqlarla bəzəməyə üstünlük verirlər. Yolkanın başına isə mələk və ya ulduz asırlar. Qapılara isə kiçik rəngli lentlərlə bəzədilmiş güllər asılır.

İsveç - İsveçlilər bayramdan əvvəl yolka bəzəməyi sevmirlər. Onlar yolkanı düz bayram günü alırlar. Ağac əsasən küçədə qurulur. Yolka günəş, ulduz və qar dənəsi kimi bəzəklərlə bəzədilir.

XXI əsrdə Yeni il münasibətilə dünyanın bir çox ölkələrin mərkəzi meydanlarında böyük yolkacları qurulması ənənə halını alıb.